

Curry-Lindahl K., 1988: *Däggdjur, Groddjur & Kräldjur* [Mammals, Amphibians and Reptiles — Ssaki, płazy i gady] Norstedts Förlag, Stockholm, pp. 396. ISBN 91-1-8641/42-3 [In Swedish]

Książka ukazała się w serii popularnych przewodników do fauny i flory Szwecji i Islandii. W przystępnej formie i na ogół rzetelnie pod względem aktualnego stanu wiedzy przedstawia charakterystyki 141 gatunków (w tym 113 ssaków), występujących w Skandynawii. Przez ten region Autor rozumie Danię, Finlandię, Islandię, Norwegię i Szwecję. Włącza tu też gatunki (choć nie wszystkie) tych trzech gromad kręgowców, występujące w krajach przyległych — Wielkiej Brytanii, Holandii, Belgii, RFN NRD, Polsce i w północnej części Związku Radzieckiego.

W części ogólnej krótko przedstawiono charakterystykę morfologiczną i biologię tych gromad, zasiedlenie Europy północnej przez poszczególne gatunki w okresie postglacjalnym, ze specjalnym uwzględnieniem Szwecji, a także podział systematyczny. Krótkie diagnozy taksonów wyższej rangi (rodziny, rzędu) poprzedzają bardziej szczegółowe opisy gatunków. Każdy opis zawiera krótką charakterystykę morfologiczną z podkreśleniem cech diagnostycznych, w niektórych trudniejszych przypadkach ilustrowanych prostymi rycinami. Rozmieszczenie gatunków podano dla całej Europy aż po Ural, w postaci zwięzłego opisu i schematycznej mapki. Szerzej potraktowane jest rozmieszczenie w Szwecji, przy czym w przypadku gatunków rzadkich lub mniej poznanych, albo też zmieniających zasięg w czasie, zastosowano dodatkowe ryciny. Dalej opis zawiera dane z biologii jak środowisko, pożywienie, zachowanie się, rozród, wiek itp., a także status ochronny, użytkowanie łowieckie, z określeniem sezonu polowań i wielkości pozyskania oraz podstawowe pozycje piśmiennictwa. Charakterystyki te uzupełniają kolorowe ryciny umieszczone na specjalnej wkładce i raczej wiernie odzwierciedlające szczegóły budowy i ubarwienia poszczególnych gatunków.

Niezupełnie są jasne kryteria doboru gatunków. Z jednej strony znajdujemy w książce charakterystyki ssaków dość odległych swym zasięgiem od Skandynawii, jak np. *Crocidura suaveolens* czy *Rhinolophus ferrumequinum* lub *Myocastor coypu*, z drugiej zaś brak form rozprzestrzenionych aż do południowych wybrzeży Bałtyku, jak np. *Neomys anomalus*, *Erinaceus concolor*, czy też występujących w najbliższym sąsiedztwie do wybranego regionu, jak np. *Plecotus austriacus*, *Castor canadensis*, *Bison bonasus*.

W wyborze literatury sięgnięto oczywiście do podstawowych dzieł monograficznych, nie uwzględniono jednak nowszych prac szczegółowych, mających czasem istotne znaczenie dla poznania rozmieszczenia poszczególnych gatunków, zwłaszcza pozostających w ekspansji. Tak np. *Mustela vison* zasiedla już północne regiony Polski, co jest znane zarówno z publikacji w periodykach jak i opracowań monograficznych z 1983 i 1984 r., a nie zostało w tej książce uwzględnione.

Ze względu na jej charakter i zgodnie z przeznaczeniem, książka zainteresuje przede wszystkim nieprofesjonalnych zoologów. Również herpetolodzy i teriolodzy znajdą tu podstawowe informacje, dotyczące ssaków, płazów i gadów występujących w Szwecji. Język szwedzki, w jakim książka się ukazała, stwarza oczywiste ograniczenia jej percepcji do kręgu czytelników z krajów skandynawskich.

Z. Pucek

Bannister J. L. et al., 1988: *Zoological Catalog of Australia, 5. Mammalia*. Australian Government Publishing Service, Canberra, pp. 273, ICBN 0 644 05009 8. USD 29.95

Katalog ssaków Australii ukazuje się w serii wydawanej już od 1983 r. Wcześniej tomy dotyczyły płazów i gadów (t. 1) oraz niektórych grup owadów (t. 2-4). Podstawą tego wydawnictwa jest skomputeryzowany system informacyjny fauny Australii, o ujednoczonych, bardzo zwięzłych zasadach, obowiązujących w całej serii.

Nazwy taksonów i ich zakres podano wg najnowszych, aktualnie obowiązujących źródeł. Wcześniej stosowane nazwy są w wykazie synonimów. Poszczególne gatunki ułożone są w rodzaje i rodziny, a te poprzedzone są ogólną charakterystyką.

Obejmuje ona ogólny opis, zakres gatunków, diagnozę i najważniejsze szczegóły biologii. Uporządkowanie gatunków w obrębie rodzajów opiera się o najnowszą wiedzę o danej grupie. Układ taksonów wyższej rangi nie oddaje stosunków filogenetycznych. Dla każdego gatunku podano kompletną listę synonimów (ssaki łądowe) lub tylko jednostki opisane w Australii (gatunki wprowadzone i *Cetacea*). Informacje te opierają się o wcześniejsze opracowania, a także rewizje taksonomiczne dokonywane dla celów tego katalogu, co jest starannie rozróżniane i odpowiednio autoryzowane. Dalej następuje charakterystyka rozmieszczenia wedle standardowego wykazu miejscowości przypisanych do krain geograficznych lub dzielnic administracyjnych. Podano okazy typowe i ich lokalizację. Pojedynczymi słowami scharakteryzowano ekologię poszczególnych gatunków, powołując się oczywiście na źródło tych informacji.

Wszystkie dane bibliograficzne, dotyczące synonimiki, charakterystyki taksonów, rozmieszczenia i biologii są podane w pełnym brzmieniu, we wszystkich miejscach gdzie są potrzebne z zachowaniem pisowni oryginału. Katalog jest zatem doskonałym źródłem bibliograficznym o bogatej faunie ssaków kontynentu (obejmującej wraz z gatunkami udomowionymi i wprowadzonymi 330 gatunków z 41 rodzin). To podstawowe dzieło o ssakach Australii może służyć jako wzór opracowań tego typu, wykonywanych współcześnie przy użyciu nowoczesnej techniki informatycznej.

Tom jest dedykowany Jackowi A. Mahoney, zmarłemu w 1985 r., teriologowi, który w znakomitym stopniu przyczynił się do powstania tego dzieła, jako autor lub współautor wielu rozdziałów i zawartych w nich decyzji taksonomicznych, stanowiących podstawę współczesnej nomenklatury ssaków Australii.

Z. Pucek

Sterling K. B. ed., 1987: An international history of Mammalogy. Vol. I. Eastern Europe and Fennoscandia. One World Press, Bel Air Maryland, 198 pp., ISBN 0-910485-01-1, USD 25.00

Idea opracowania Międzynarodowej Historii Teriologii zrodziła się jeszcze podczas I Międzynarodowego Kongresu Teriologicznego w Moskwie (1974). Sprawa była następnie dyskutowana przy okazji kolejnych Kongresów w Brnie (1978) i w Helsinkach (1982). Przygotowanie i wydanie pierwszego tomu trwało bardzo długo i zajęło aż 12 lat. Gdy jednak ta pożyteczna idea zaczyna się materializować należy mieć nadzieję, że następne części tego zaplanowanego na około 10 tomów dzieła, będą się ukazywać w lepszym tempie.

Dzieło powstaje wysiłkiem wielu (ca. 150) wybitnych teriologów z poszczególnych krajów pod nadzorem międzynarodowej rady, w skład której wchodzi: J. Calaby, K. Curry-Lindahl, E. R. Hall, R. M. Hoffman i V. E. Sokolov. Tom pierwszy obejmuje szkice o teriologii w Finlandii (A. Forstén, H. Hyvärinen, E. Pulliainen), Polsce (K. Kowalski), Jugosławii (B. Dulič), Rumunii (V. Simionescu) i Bułgarii (Ts. Peshev). Przedmowę napisał K. Curry-Lindahl, wprowadzenie — redaktor serii — K. B. Sterling. Końcowy rozdział, pióra G. Kirka, poświęcony jest ochronie ssaków w Europie środkowej.

W słowie wstępnym redaktor serii wyjaśnia założenia tego pierwszego opracowania, zorientowanego na jedną grupę taksonomiczną. Wydaje się, że właśnie teriologia jest tą dziedziną, może jedną z kilku zaledwie, w której idea opracowania jej historii mogła się zrodzić jako pierwsza.

Zakres opracowania i ujęcie poszczególnych szkiców są zróżnicowane pod wieloma względami. Do pewnego stopnia jest to nieuniknione i wynika nade wszystko z historycznego i politycznego rozwoju poszczególnych krajów, tradycji i organizacji nauki, a także ze specyfiki zainteresowań autorów. Wpływ redaktora serii na ujęcie tematu przez poszczególnych autorów jest z założenia raczej niewielki. Różnice ujawniają się przede wszystkim w podejściu do dwu zasadniczych wątków tych szkiców: przedstawienia rozwoju teriologii w danym kraju i wskazania na najważniejsze osiągnięcia tej dziedziny wiedzy. Większość autorów starała się szczegółowo udokumentować osiągnięcia teriologii przez cytowanie oryginalnych publikacji naukowych. Szkic dotyczący Polski odpowiada raczej regułom opracowań z zakresu historii nauki i odsyła czytelnika do publikacji